(המשך מעמוד 9)

את האוניה בה נמלטה לשבדיה. לבון התאהב בה מיד, נשאה לאשה בבית אחותו חוה, באמצע מלחמת־העצמאות, מצא בה רעייה אידיאלית. לזוג אין ילדים.

סדר־העבודה של המזכיר הכללי היה שיגרתי. בשעה 8.15 בבוקר בדיוק הגיע לבניין התעד־הפועל. אחרי שהחליף כמה מלים עם חרובל, פקיד־המודיעין הקרח והגוץ בכניסת הבניין, ועם איש המעלית, עלה למשרדו — גם הוא בקומה החמישית. היה זה אולם־ישיבות גדול, עם שולחן ישיבות, אשר באחת מפינותיו הציב את מכתבתו.

בניגוד למקובל בהסתדרות, לא קרא לבון עתונים במשרדו. היא הספיק לעיין בהם עוד בבית, ליד שולחן ארוחת־הבוקר. במהירות רבה טיהר את שולחן עבודתו מן המכתבים שהוערמו עליו. כעבור חצי שעה היה השולחן נקי לגמרי, והחל תור הישיבות והפגישות, שנמשכו ללא הפוגה עד שתיים או שתיים־וחצי אחרי הצהריים. אז נסע הביתה, במכונית הכחולה של התעד־הפועל, הנהוגה בידי נהגו הבלונדי, מוניק, שהפך דמות ידועה בימי הפרשה.

אחרי שתי התקפות־לב שלו, אסרו הרופאים על לבון לעבוד יותר מחצי יום. לבון מצא תרופה לכך: אחרי שאכל ונח עד שעה חמש, עבד עד הערב בביתו, קיים סידרה שנייה של ישיבות ופגישות, בהעמידו פנים שאין זו עבודה. בערב הרפה מן העבודה, הלך לעתים קרובות לקונצרטים, לקולנוע ולתיאטרון, או נשאר בבית לקרוא ספרים. איש מראשי המדינה אינו מרבה לקרוא ספרים עיוניים כמוהו.

אורחים מחוץ־לארץ אהבו לשוחח עם לבון, ראו בו את אחד המנהיגים המעטים בישראל שיש טעם לנהל עמם שיחה אינטלקטואלית. אנשים כמו גיי בוזאן הבריטי, סום אמבוייה איש־קניה, התקשרו עמו בנקל.

אולם רמתו השיכלית של לבון לא התבטאה בעיקר בשיחות. כמזכיר ההסתדרות היה מתכנן ללא־לאות, שופע רעיונות, אותם ידע לתרגם לשפת המעשים האירגוניים. הארגון־מחדש של משק ההסתדרות, קשרי ההסתדרות בחוץ־לארץ, הכנסת הערבים להסתדרות — כל אלה היו פרי מחשבות צלולות, מגובשות היטב. גם מבחינה זאת היה לבון האינטלקטואלי, שהגיע ארצה בהיותו בן 25, ההיפך הגמור מן הצברים המקיפים את בן־גוריון, „אנשי ביצע" עקרים, ללא יכולת אינטלקטואלית. יתכן כי עובדות אלה החריפו אף הן את הניגודים בין שני המחנות.

„הגבר" ו„האדם השלישי"

היה ברור ללבון כי תבוא שעת־הכושר לחידוש המאבק לטיהורו. הוא המתין בסבלנות, מוכן בכל עת למלחמה פתאומית. השעה הגדולה הגיעה בהתקרב סוף שנת תש"ך.

הגפרור שהדליק את המדורה היה האיש שהתפרסם לאחר מכן בכינוי „הגבר". היה זה הקצין שבא במקום „קצין המילואים", אחרי שהלה סולק מתפקידו. בעברו על ניירות קודמו ומעשיו, גילה כי העדויות נגד לבון היו עדויות־שקר מתוכננות. באמצעות פנחס ספיר, גם הוא אייב מושבע של כת פרס־דיין, הגיע אל לבון, שגבה את עדותו בכתב.

מובן מאליו כי בן־גוריון ידע כל השנים כי העדויות נגד לבון היו מזוייפות. אך כשהעביר לו לבון רשמית את עדותו של „הגבר", הבין כי עליו להעמיד לפחות פנים שהוא חוקר את העניין. על כן מינה את שלישו, חיים („חב"ד") בן־דויד, כחוקר הפרשה. חב"ד גבה עדויות והגיע למסקנות, אך בן־גוריון השהה את העניין.

ואז קרה מקרה שני, ששינה לחלוטין את המצב. „האדם השלישי", שהיה האיש המרכזי בעסק־הביש ובביום העלילה נגד לבון, הואשם בעבירה בטחונית. אחרי שהוחזק במשך כמה שנים במאסר ללא משפט, הובא בפני השופט בנימין הלוי וגילה לו את פרטי הביום. הלוי הזדעזע, הפנה את תשומת־לב השלטונות לגילויים הנוראים.

חקירת חב"ד ודברי „האדם השלישי" העמידו את בן־גוריון במצב קשה. התוצאה: הוא עשה את המישגה הקטלני, שהפך מיפנה בחייו. אילו טיהר בו במקום את לבון מכל אשמה, היה כל העניין נשכח כעבור כמה ימים. תחת זאת מינה ועדת־חקירה צבאית, בראשות השופט חיים כהן. לבון התנגד למינוי ועדה כזאת, הכפופה למרותו של בן־גוריון, בהיותו סבור כי לא יכלה להיות ניטראלית. העניין התפוצץ, הידיעה על מינוי ועדת־כהן הודלפה למעריב — וכך החלה הפרשה הגדולה של תשכ"א.

מן הרגע הראשון ניהל אותה לבון בקור־רוח מפוכח, בעוד שהמצפון הרע של בן־גוריון וחבר מרעיו דחף אותם לבצע שגיאה אחרי שגיאה. עמדתם השחצנית, אי־צדקתם הבולטת וזילזולם הגס בכוחו של האזרח הישר והחושב, הקימו את הציבור נגדם. לעומת זאת למד הציבור במהרה לרחוש ללבון יחס של כבוד, שהלך והתעמק במרוצת השנה. מה גרם לכך?

דיין ופרס הם רודפי פירסומת, שכסיסיהם שקופים ובלתי אהודים. לעומת זאת ידע לבון לא רק לדבר, אלא גם לשתוק. כאשר דיבר, היו דבריו קצרים, רציניים, נוקבים ובעלי רמה. כל מילה ממילותיו, כל תנועה מתנועותיו, היו חדורים תכונה שקטה של כבוד עצמי.

בכל שלב של המאבק, השאיר לבון את היוזמה ליריביו, בידעו היטב כי הם יעשו שטויות. היא חיכה בסבלנות למישגה הבא שלהם, הגיב הגבה קצרה וחותכת, שהמריצה אותם להסתבך עוד יותר. כמו בג'ודו, השתמש לבון בכוח־המחץ של אויביו כדי להפילם. מעולם לא הקל עליהם את המלאכה.

המלחמה על מפא"י

הין שסברו כי לבון מנהל מלחמת־גרילה, לפי השיטה „פגע וברח" — שהוא פוגע ביריביו, אך אינו מסוגל לכבוש את העמדות ולהנחיל להם מפלה מכרעת.

אולם ביקורת זו נבעה במידה רבה מאי־הבנת תכליתו. יעדו של לבון היה ארוך־טווח — גירוש הכת הבטחוניס־טית־רודנית ממפא"י, איחוד תנועת־הפועלים כולה על בסיס סוציאליסטי־דמוקראטי.

בסוף תשכ"א עוד היה המאבק רחוק מהכרעה. שוב שיחק לבון מישחק של סבלנות, ששיגע את יריביו. ערב הבחירות הפיצו אלמוגי ושותפיו כי לבון עומד לפרסם קריאה להצביע בעד מפא"י. כך קיוו להקהות ברגע האחרון את עוקץ הפרשה. אך לבון לא עשה זאת. הוא גם לא פירסם קריאה להצביע נגד מפא"י, שהיתה מאפשרת ליריביו לגרשו מן המפלגה. תחת זאת עשה מעשה מחכם ואופייני: ימים מעטים לפני הבחירות חזר ארצה, הודיע שיצביע לפי מצפונו — מבלי להגיד כיצד. אולם הוא הוסיף ונתן הגדרות וסימני־היכר לגבי המשטר הדרוש במדינה — דבר שהובן היטב כרמז איך להצביע. כך חידש ברגע המכריע את התעניינות הציבור בפרשה, מבלי לאפשר ליריביו לנקוט נגדו בפעולה שתזכה להסכמת רוב המפלגה.

למחרת הבחירות, בהן הוכסו יריביו, היה לבון הראשון שהשמיע את מילות־הקסם: „קואליציה במתכונת הקודמת". בזאת נתן דחיפה שקטה לכל שאר המפלגות לחזור על אותה דרישה, שפירושה הפיכת מפא"י למיעוט בממשלה ושבירת שלטון־היחיד של בן־גוריון. בזאת קבע מראש את מסלול המאבק על הקואליציה הבאה.

שלב חולף או דרך חדשה?

מה יהיה המשך המלחמה? יריביו של לבון ישתדלו לגרשו ממפא"י. לבון יקשה עליהם את הדבר. הוא יטיף לדעותיו בנאומים ובמאמרים, מבלי לתת נשק בידי כת בן־גוריון. אם הללו יצליחו בכל זאת לגרשו, יהיה זה בנסיבות שיפלגו את מפא"י ויאפשרו ללבון לקחת עמו חלק ניכר ממפא"י, לאיחוד עם מפ"ם ואחדות־העבודה. המפלגה החדשה תוכל להשתלט על ההסתדרות, לכבוש בבוא העת חזרה את מפא"י כולה — לכל המאוחר אחרי רדת בן־גוריון מן הבמה.

אם לא יצליחו אויביו לגרשו ממפא"י, יישאר בה לבון מוקד טבעי לכל יריבי כת בן־גוריון, יטיף לאיחוד מפא"י עם שתי מפלגות השמאל, מתוך תקווה כי בעזרת כוחות נוספים אלה יצליח לחולל מהפכה גמורה במפא"י עצמה.

כל אלה אינן תוכניות נוקשות, אלא אך מגמה כללית. נאמן לאופיו, אין לבון מתחייב לתוכנית כלשהי. הוא ימתין לשגיאות יריביו, כשהוא מוכן לאלתר בכל מצב את התקפת־הנגד המתאימה לנסיבות.

אם יצליח בכך לבון או לאו — התשובה לשאלה זאת תתברר רק בשנים הבאות. יתכן כי הדגל של תשכ"א יהפוך בתשכ"ב לנחלת העבר, סמל לשלב חולף. הדבר יהיה תלוי, במידה רבה, בשאלה אם יצליח לבון לגבש לעצמו השקפת־עולם ברורה גם ביחסי־חוץ, לייצג תפיסה חדשה לגבי עמדת ישראל בעולם ובמרחב. כי ההתעוררות הלאומית, שהחלה בתשכ"א, עוד נמצאת בשלביה הראשונים. היא תתעצם ותתרחב בשנים הבאות, והיא תזדקק למנהיגים נועזים המוכנים להתוות דרכים חדשות ולספק פתרונות חדשים לבעיות־היסוד של המדינה.

כך או אחרת: בשנת תשכ"א מילא לבון תפקיד מכריע בתהליך הבראת המדינה. אפילו יתברר בעתיד כי היה זה תפקיד חולף, וכי דגלים חדשים יתנשאו בראש המתנה בהמשך המיצעד, מזכה אותו תפקידו — כאיש השנה של תשכ"א — לתודת האומה.